

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. I

Fylke: Hordaland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Lindås

Emne: Om høybergging

Bygdelag: Kløvheim

Oppskr. av: Karl Gundersen

Gard:

(adresse): Væitegrent

G.nr.

Br.nr.

A. ~~Merk av om oppskrifta er~~ etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Her i våre bygdar har det vore lite med hirsmanusplasse. Gardane var so små at eigarane kong alt. Det var einast vilkårsfolket som av og til ridd opp eit stykke i utmarki, og det fall då seinare attende til gardene.

Utslåtter har det og vore lite av, sær i yke og midtre bygdar. Einast innatt i fjordbotnane har det hatt ymse utslåtter i brattlendte lieu, der det var lite framkjømt for fefo.

1. Disse utslåttene er no nedlagde for ca. 20 år sia. Det vart jdr tungvint. Folk har lært å dyrka opp jord nemare. Det vart meir avling og mindre tidspilla.

I disse utslåttene hadde dei små utløar, som dei berga høyet inn i om hausten (var det på tog). Dei tok ikkje dit før dei var ferdig med heimslåtten. Då mista dei seg ut og låg i utløa den tid; dei dreiv med det. Kvar mann slo for sin eigen teig utan noko same høpehav. Om våren når

det var snöbent, var dei høyet heim på tog. Var det kortare veg, künne dei tog nytta ei totunnel-kipa.

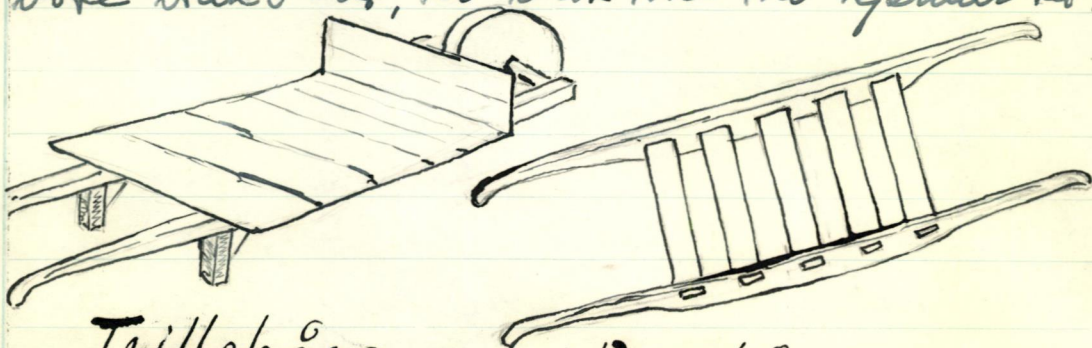
2. Et stakka høyet er ikkje kjend i desse byggar. Min berga det anten i utlöa eller i heimelöa.

Heijs er vanleg brukt, sers dei siste äri. No köres ein graset til heiane (när det er avdögga). Ein brüker då vanleg hövogn utan grind, so mykje det löv på flakern. För var ein graset på tog, og det var både ein vät og tung jobb. Ein künne og brüka trillebära eller beren berebära. Til den siste måtte det vera to som bar. Ein lerte på so mykje som ein tottest greia. Det var arbeid beren för vaksne.

Trillebära var laga av to stokkar med ein flake på og skjerm Brett eller to ^{høge okar} framme, ikkje sidefjöl (som på andre trillebära). Hjulet var anten banda eller ubanda.

Berebära var også laga av to stokkar med rimmar i mellom (inni-sternde). Enden på stokkane var handtak.

Börvolk, topp eller sloe har ikkje vore brükt her, so vilt me no kjemur til.

Trillebära

Berebära

För var det vanleg skikke her å bera turrhøyet i låa på tog. Ein la då toget langs etter bakken med ca 30 cm breidd mellom kvar tott, og sette gjerne hallehornet fast i jord, so toget skü ligge på plass. So fengde ein anten med riva eller med hendene. Det vart lagt på etter som beraren var sterk til. Det var karsleg å bera store høybora, og det vart gjerne kapping av om det var fleire som bar. Ein måtte leggja bora beint og jamtvegane på toget. Gleid bora utover på veggen, heitert det at ho kalva, og det vart til skam og lätteløge. Ein måtte og passa på at holli låg so langt attover på bora når ho var gyrd at ho ikkje kom opp i herdane eller halsen, so ein ikkje kunne halda fast gyring. Det kalte dei halsholl. Når ein skü låta bora, tok ein toget utanpå og innom holli, so togendane kom mellom fatlane. Då hang gyringi best. Ein gjorde det omvendt når ein gyrd eit lass. Når beraren sette seg for bora, drog han ut sine fatlen, smette armen innom og gyrd til, so tok han hinner fatlen sameleis. Det av toget som var til overs hadde han framfor seg. Ein annan tok i endane og sleit til og hjelpte beraren oppå kne, og so greidde han resten sjöl. Det vart so på vel av høybora før

han gjekk, medan beraren tok høyendane over aksli og vatt det som var til overs omkring albogen og handgripen.

I dette arbeidet var også borti med, anten med eit lite tog eller ei høveleg riva. Det var mannen og drengjene som bar, kvinnefolki sjeldan. Dei hadde meir arbeid med raking og fenging. Dei laga pengar til på bakken med beraren var inne i låa.

Aunan måte til å få høyet inn på vart ikkje brukt før ein gjekk over til å køyra det inn på høyvogn.

3. Dei som hadde eit inngjerd med utlóa i utmarki, bar høyet heime på vårparten etter kvart dei stong det. Dei brukte då helst ei kipa (tøtømme-kipa), som dei stappa godt. Hadde dei hest, so køyrde dei det på vinterføre med slede, skodd eller uskodd, etter som føre var. Dei la då høyet fyrst på tog i vanlege ~~byr~~ borer og la so boren på sleden med toget på, slik at boren låg med endane att fram og toget på tvært. Tre borer i høveleg lats.

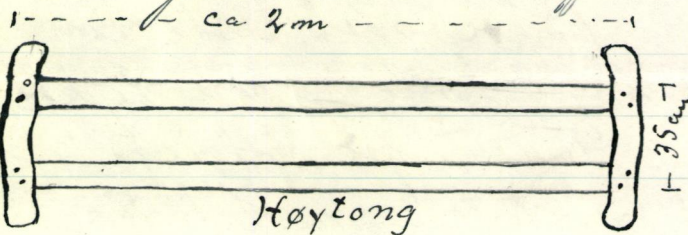
Over aunan manns eigedom kunne dei ikkje køyra med hjul utan dei hadde full vegrett; men dei kunne ha gamal rett til å køyra med slede ^{på} vinterføre. Slike vegar vart kalla vintervegar.

4. I det fyrste dei byrja å bruka hest til tørrhøyet, køyrde dei med slede. Det måtte vera ein lett slede utan skoring, den glei best på tørr mark.

For ~~Dinlag~~ 50-60 år sia
 Men det var ikkje lunge før dei

dei tok til med høyvogn (tohjula flakevogn),
 i fyrstunaden utan sidegrindar. Flaken
 var rundt om 2,5 m ^{lang} og 1,20 m brei. Dei la
 høyet på i store feuger, slik at vogni vippa
 framover, so tyngdi av skanklene kulta
 på hesteryggen, sers om det var mote-
 bakke til lóa. Det var rekna tre
 bøyer (a 2 väger = 36 kg) i eitt lass.

Til å festa lasset vart det gjerne
 brukt ei grind, som dei her kallar
 "høytong". Ho var fest med ein tog-
 kamp framme i flaken (låg gjerne
 framover hesteryggen med dei leste),
 vart so lagt over lasset og gyrd
 til med ein togende bak i flaken.

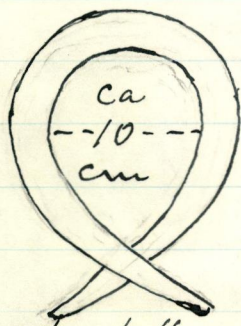

No er høytongi gått or bruk
 for det meste. Ein har grindar (ca 0,90 m
 høge) som kan heftast i kop rundt
 flaken. Ein eller to mann hiver høyet
 oppi med høygaffel, og eit par tungen
 er oppi vogni og trakkar det godt
 saman. Ein lesser med det går.

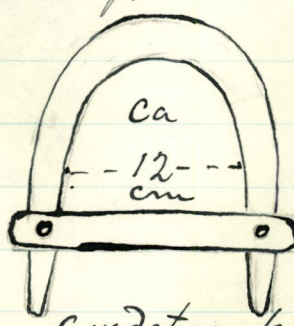
Etter kvart som ein får
 høyet av bakken, rakar kvimmone
 etter. Ein rakar so vel ein kan. Siste
 resten vert kalla samn, og den tek
 dei gjerne i ei kipa eller i forkladet.

Eit boretog er dubbelt, eit
 gyrdetog enkelt. Holli kan vera like

på dei bae, men gyrd-holli må vera tjukk og sterk. Dei vanlege hollene er svegde slik at endane går i kross, innskorne i litt mindre enn halv ved. Endane som er utanfor krossen kallar dei horn (horn). Ofte er gyrd-holli av eit anna og sterkere slag: ein svegd halvrundering med ein tverrbite over endane, nagla til med båtsaumar. Det var ^{helst eik} dei brukte til emne.

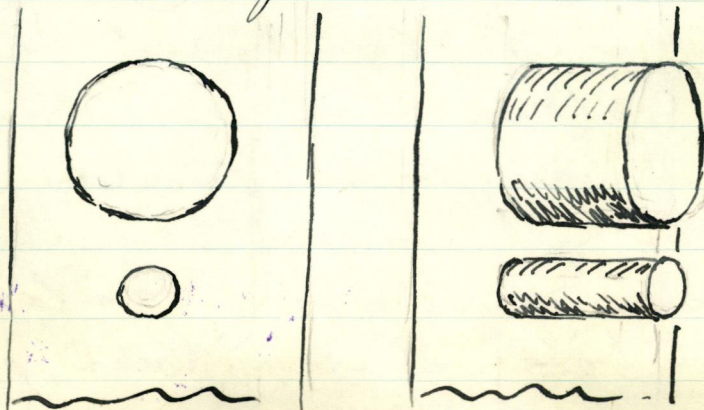

Børetog-holl

Gyrdetog-holl

Børetoget feste ein ved å ta brukti inn i holli og vri lykkejone om horni. Gyrd-toget spleiste ein fast. Til det brukte ein malspikar. Dei finaste hollene fekk ein når ein svegde dei i form. Holleformi var laga av to naglar, ein stor og ein liten. Dei var gjerne borde inn i ei opplengja i skytkja eller i ein annan fast standar. Dei svegde holli rundt den store naglen og feste endane innfor den små.

Holleform